

line katalógusban jóval rugalmasabb lehet, mint hagyományos cédulakatalógusban, hiszen a jelzetelemek szabadabban kombinálhatók, a keresőkép könnyebben bővíthető, szűkíthető. Természetesen a BIS rendszer csak a keretet nyújtja, és sok konkrét szellemi előkészítő munkára van szükség az egyes alkalmazási helyeken a visszakereső rendszerek tervezése során. A deskriptorok mellett azonban (és ez további rugalmasságot jelent) lehetőség van szabad tárgyszavak használatára is általában.

A BIS rendszerben hatékonyan működtethető az online-katalógus, de természetesen szolgáltatathat offline-termékeket is: cédulakatalógust, kötetkatalógust (sornyomtatóval, fényszedéssel) vagy COM-katalógust. Lehetőség van KWIC, ill. KWOC jegyzékek készítésére is.

Az is nyilvánvaló azonban, hogy a rendszer adta bőséges lehetőségekkel csak jól felkészült könyvtárosok, információs szakemberek tudnak élni, és főleg osztott, együttműködésen alapuló rendszerben.

A vázlatos rendszerleírás csak röviden említi meg a konfigurációval és a programozási technikával kapcsolatos adatokat, de azokat nem részletezi. (Erre külön kézikönyvek szolgálnak.) A BIS rendszer IBM, Siemens, ill. Sperry számítógéprendszerekre alkalmazható. Az 1986-os adat szerint max. 32000 terminállal, tetszőleges számú felhasználóval, alrendszerrel, változó hosszúságú adatmezőkkel, rekordokkal dolgozhat. A programokat Assembler-ben írják. A makrorendszer fontos funkciókat tölt be: mentesít a programozási rutinfeladatokról, biztosítja a programozás szabványos jellegét, felügyeli a programfutást, és optimalizálja a rendszer működését. A fő programokat egy sor segédprogram támogatja, ilyen pl. a rendszerfájlok inicializálása, betöltése, újraszervezése, kibővítése, törlése, a stop-listák készítése, stb.

A BIS rendszer lehetőségeinek, adaptálásának megismerése fontos követelménnyé vált azokban a magyar könyvtárakban, melyek a fentebb említett online osztott katalogizálási rendszerhez csatlakozni kívánnak, ill. azt előtte meg akarják ismerni.

Pálvölgyi Mihály

Az osztályozás mint a tanítás és kutatás eszköze

A kötet az Osztályozáskutató Társaság két konferenciájának anyagát foglalja össze: az 1. rész a Gesellschaft für Klassifikation 7. konferenciájának (1983) hét előadását tartalmazza az *osztályozás oktatásáról*, a 2. rész a 9. konferenciának (1985) hat előadását mutatja be az *osztályozás mint a kutatás eszköze* témakörben.*

Mindkét témakört *Ingetraut Dahlberg* előadása vezeti be az osztályozás jelenlegi helyzetéről, hangsúlyozva, hogy az osztályozás oktatása/tanulása minden főiskolai szak hallgatója számára azért fontos, mert segít abban, hogy ki-ki saját szűkebb szakterülete korlátain felülemelkedve, áttekintést nyerjen a tudás egész területéről és összefüggéseiről.

A tudás főiskolai átadásának kérdéseivel foglalkozik *Helmut Löckenhoff*, rámutatva, hogy a tudás közvetítése feltételezi a tudás rendszerének közvetítését is: a tudás olyan információ, mely mindig más információkkal van összekapcsolva, és azok együtt szerepelnek azzal az információval, melyről éppen szó van. A tudásnak és a tudás rendszerének egyaránt eszközszerelve van, ahol is a tudás tartalmi, a rendszere pedig formai szempontból értelmezhető. Ismerteti a tudás átadásának, közvetítésének tárgyi-, cél- és összefüggésvetületeit. A tudás elsajátítása, a tudatos tanulási tevékenység az egyik legfontosabb emberi tevékenység, amelyre a formális gondolkodás, a rendszerelmélet, kibernetika és az evolúciós szemlélet eredményei is érvényesek.

Ungváry Rudolf (OSZK) a tezauruszmódszer alkalmazási lehetőségeit vizsgálja a tudás átadásában (a tanulmány magyar változata a Könyvtári Figyelőben jelent meg ld. 1984. (30. évf.) 1.sz. 5-17.p.). E szerint egy téma, tárgykör információinak összefüggéseit, irányított, feliratozott gráfokkal egyszerűsített formában és szemléletesen

* A Könyvtártudományi Szakkönyvtárnak csak a közel-múltban sikerült beszereznie a kötetet, ez az oka a megkésett könyvismertetésnek. (A szerk.)

ábrázolhatjuk, és ezek a szemantikai gráfok a tudás modelljének tekinthetők.

Götz Greiner a tárgyi feltárás és rendszerezés oktatásának kérdéseivel foglalkozik, szintén felhívja a figyelmet arra, hogy a tananyag legfontosabb elemei egy mindent átfogó gráf segítségével szemléletesen ábrázolhatók. Ebben az általánosból kiindulva, a nyelv és struktúra problémáin keresztül sor kerül a specifikus rendszerek és alkalmazási esetek bemutatására.

Winfried Gödert a könyvtárakban folyó tárgyi feltárás oktatásával kapcsolatban hangsúlyozza, hogy míg korábban a hangsúly a különböző osztályozási rendszerek és szerkezetük, valamint a verbális feltárás és eszközeik ismertetésén volt, ma lényegesebbnek tartjuk a tárgyi feltárás oktatásában a *tartalomelemzés* folyamatát, és ezt a jövőben még jobban érvényre kell juttatni.

Helmut Felber és *Wolfgang Nedobity* arról számol be, hogy a Bécsi Egyetem Nyelvtudományi Intézetében az általános terminológiai és terminológiai lexikográfiai előadásorozathoz milyen gyakorlati feladatok kapcsolódtak, adott mennyiségű szakirodalomból hogyan szűrték ki a téma szempontjából releváns fogalmakat, a különböző jegyek fajtái szerint hogyan történt a fogalmi mezők meghatározása és a fogalmak definiálása.

Az információkereső rendszerek technikai realizálásainak kérdését többen is felvetették, összehasonlítva és szembeesítve a cédulakatalógusok, online katalógusok és a COM-katalógus építésének sajátos követelményeit és ennek oktatási következményeit (pl. milyen sajátos problémákat vet fel a mikrofilmkatalógusban a többkötetes művek kezelése, a tárgyi feltáró jegyek csoportosítása).

A kötet 2. része az osztályozással mint a kutatás eszközével foglalkozik. *Wolfgang Nedobity* az osztályozás és tudástechnológia megismerépszichológiai és terminológiai alapjait vizsgálja. A tudásábrázolás négy módszere: 1) heurisztika és predikátumlogika, 2) termelési és adminisztratív felosztás, 3) szemantikai hálók alkalmazása, 4) keretek alkalmazása. Alapvető kérdés az elemek szintaktikai kapcsolatainak, a rendszer alapszerkezetének és szabályainak, a tematikai kapcsolatoknak, ill. a facettáknak a kidolgozása, valamint a gondolkodás, észlelés, emlékezés és kreativitás folyamatainak figyelembevétel.

Bernd Lorenz arról számol be, hogy a dokumentumok szisztematikusan, szabadpolcos elren-

dezése az egyetemek intézeti könyvtáraiban hogyan segíti a tudományos munkát, ha ez a felállítás tárgyilag megalapozott, és könyvtárosi szempontból célszerű.

Gerhard König a tizedes osztályozás szerepét elemzi az online információkeresésben, felhívja a figyelmet az összetett ETO számokkal kapcsolatos problémákra, és javaslatot tesz az ETO számok felépítésének algoritmusára.

Peter Ohly előadásának témája: az osztályozás szerepe a szociológiában és a társadalomtudományi kutatásban. Foglalkozik a numerikus osztályozás, faktorelemzés, többdimenziós skálázás és cluster-elemzés kérdéseivel.

Klaus M. Schmidt a történeti nyelvek szempontjából vizsgálja az osztályozás problémáit, a fogalmi rendszerek alkalmazását, annak kapcsán, hogy kísérletet tett a középkori német epika fogalmi szótárának automatikus létrehozására.

Heiner Schnelling az irodalomtudomány indexelésével foglalkozva rámutat, hogy a verbális tárgyi feltárás modelljének a hagyományos tárgyszókatalógus követelményeihez kell igazodni. Ebben fontos szerepe van a szabványosításnak: a szabványosított tárgyszavakat egy-egy tudományos diszciplína koncepcionális, terminológiai és módszertani struktúrájából kell levezetni.

A kötet előadásai átfogó és megbízható képet adnak azokról az erőfeszítésekről, melyek a 80-as években az osztályozásnak az oktatásban, ill. kutatásban való felhasználására irányultak.

Pálvölgyi Mihály

Osztályozás és rendszerezés

Az osztályozás és rendszerezés szerepe minden tudomány területén nő, ami összefüggésben van az információ és tudás szerepének általános növekedésével is. Jellemző tendencia: az automatikus módszerek fokozott alkalmazása az osztályozásban és rendszerezésben. E tendenciák nyomon kísérése és a tájékozódás elősegítése volt a Gesellschaft für Klassifikation e.V. (Osztályozáskutatási Társaság) 12. konferenciájának